

Profesor Adam Tokarski

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

fot. arch. AGH

Prof. Adam Tokarski

W styczniu 2017 roku minęła 105 rocznica urodzin profesora Adama Tokarskiego – geologa, organizatora Katedry Geologii Złóż Ropy i Gazu i dziekana Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH.

Adam Franciszek Tokarski urodził się 29 stycznia 1912 roku we Lwowie. Był synem geologa, profesora Juliana Tokarskiego. W 1930 roku ukończył Państwowe VI Gimnazjum Męskie im. Stanisława Staszica, typu staroklasycznego. W latach 1930–1935 studiował geologię i geografję na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

W ramach dywizyjnych kursów podchorążych rezerwy w roku akademickim 1933/1934 odbył jednoroczną służbę wojskową w 19 pp i 40 pp. W 1935 roku ukończył studia uzyskując tytuł magistra filozofii w zakresie geografii, na podstawie opublikowanej następnie pracy kompilacyjnej „Z paleomorfologii polskich Karpat fliszowych”. Warto też zaznaczyć, że w czasie studiów, oprócz zdania egzaminów z przedmiotów wymaganych w zakresie geografii, zdał również egzaminy kursowe z matematyki, fizyki, chemii i paleontologii, które w ten zakres nie wchodziły. Od września 1935 roku do czerwca 1937 roku pełnił obowiązki młodszego asystenta w Katedrze Geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W tym też czasie prowadził terenowe prace geologiczne na Huculszczyźnie, robiąc dokumentację fotograficzną w tak zwanej „Serii Pietrosu”, na kredowo-miosceńskim obszarze północnej krawędzi Podola i w rejonie wschodniego brzegu Zagłębia Dąbrowskiego, pomiędzy Sierszą a Dulową. Od lipca 1937 roku do września 1939 roku pracował jako geolog Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) w Warszawie. Wykonał wówczas geologiczną dokumentację fotograficzną na Huculszczyźnie, w krakowskim – pomiędzy Dulową i Filipowicami oraz w Karpatach Sanockich. Na terenie tego ostatniego badanego obszaru zetknął się po raz pierwszy z regionalną geologią naftową i pod tym kątem widzenia, wiosną 1939 roku finalizował opis geologiczny roponośnego fałdu Tyrawy Solnej i przyległej do niego od południa synkliny Stonnego. Relacja z tych prac znajduje się w archiwum Państwowego Instytutu Geolo-

gicznego. W tym okresie zaprezentował również na posiedzeniu naukowym PIG swój pogląd na rolę zaburzeń tektonicznych w nadkładzie karbonu na północ od rowu krzeszowickiego. Ponadto w latach 1938–1939 działał w Towarzystwie Uniwersytetów Robotniczych.

We wrześniu 1939 roku, w randze podporucznika, brał czynny udział w organizacji obrony Warszawy i dowodził plutonem złożonym z ochotników. Po kapitulacji Warszawy dalej pracował jako geolog w PIG, przekształconym przez okupanta na tzw. „Amt für Bodenforschung”. W tym charakterze pracował do maja 1940 roku. Następnie od czerwca został przeniesiony do filii tej firmy w Jaśle i dalej współpracował z przemysłem naftowym. Jako geolog tej placówki pozostał tam do września 1944 roku. W okresie tym wykonywał zdjęcia geologiczne terenów naftowych (głównie terenów poszukiwawczych) w całym rejonie jasielskich Karpat. Miał też możliwość poznania różnorodnych warunków występowania złóż ropy we fliszu Karpat Środkowych. Od października 1944 roku do stycznia 1945 roku wykonywał zdjęcia geologiczne w rejonie Żywca, będąc w tym okresie przydzielony do firmy naftowej „Karpatian Öl”, która miała w planach rozpoczęcie tam prac wiertniczych.

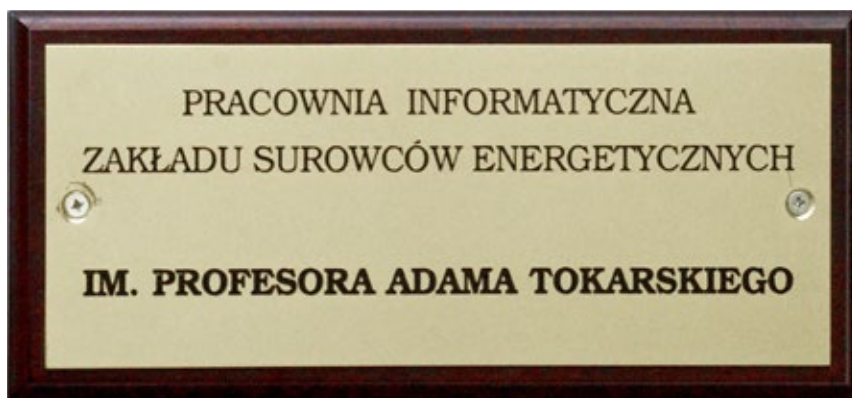
W 1945 roku, bezpośrednio po wyzwoleniu Krakowa i zorganizowaniu działalności Uniwersytetu Jagiellońskiego postanowił pogłębiać swoją edukację. 15 czerwca 1945 roku na podstawie pracy „Ramowa tektonika fałdów jasielskich” uzyskał stopień doktora filozofii w zakresie geologii i paleontologii. Następnie rozpoczął czynną działalność w Państwowym Instytucie Geologicznym w Krakowie. W 1948 roku przeprowadził badania terenowe i dokonał wstępnej oceny geologicznych warunków dla planowanej wówczas zapory wodnej w Goczałkowicach. W 1949 roku przeszedł do pracy w polskim przemyśle naftowym, gdzie pracował na ekspozowanych stanowiskach do końca 1961 roku. Początkowo był Głównym Geologiem w Przedsiębiorstwie Państwowym „Wiercenia Poszukiwawcze”, następnie zastępcą dyrektora Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego w Krakowie i dyrektorem Departamentu Geologii w Centralnym Urzędzie Naftowym w Warszawie.

Adam Franciszek Tokarski urodził się 29 stycznia 1912 roku we Lwowie. Był synem geologa, profesora Juliana Tokarskiego. W 1930 roku ukończył Państwowe VI Gimnazjum Męskie im. Stanisława Staszica, typu staroklasycznego. W latach 1930–1935 studiował geologię i geografję na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

W 1950 roku habilitował się na Wydziale Geologiczno-Mierniczym AGH i włączył się w proces szkolenia na tej uczelni kadry specjalistów dla przemysłu naftowego. W 1953 roku zorganizował pierwszą Katedrę Złóż Ropy i Gazu na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym AGH, którą kierował do 1969 roku. W 1954 roku otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego. W 1955 roku prof. Adam Tokarski, pełniący wówczas funkcję kierownika Katedry Złóż Ropy i Gazu oraz głównego geologa (zastępcy dyrektora) w Centralnym Zarządzie Przemysłu Naftowego, podjął akcję poszukiwań złóż ropy naftowej i gazu ziemnego na Niżu Polskim i dla tego celu zorganizował służbę geologiczną, złożoną głównie z młodych wychowanków AGH oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego. Dzięki tej inicjatywie powstało prężnie działające Przedsiębiorstwo Poszukiwań Naftowych w Pile. Profesor pracował wówczas niemal dniami i nocami. Sam uczył się nowej problematyki, uczył innych, projektował i nadzorował wiercenia, pisał prace naukowe i sprawozdania przemysłowe i oczywiście prowadził wykłady i egzaminował. Będąc dyrektorem, głównym geologiem, starał się być również przyjacielem i doradcą wszystkich początkujących geologów przemysłu naftowego. Nie zaniedbując badań w swoich umiłowanych Karpatach i na ich Przedgórzu stał się entuzjastą poszukiwań naftowych na rozległych nierozpoznanych wówczas, obszarach Niżu Polskiego. Opisując samodzielnie, często nocami przy świetle reflektorów samochodu, profile pierwszych pionierskich wierceń niżowych, pierwszy dostrzegł obecność łupków miedzionośnych w wierceniach Wschowa i Ostrzeszów, obecność objawów ropy w dolomicie głównym; pierwszemu nadał miano monoklinie przedsudeckiej uznając ją za jeden z najbardziej perspektywicznych rejonów kraju, co później znalazło potwierdzenie przez innych badaczy. Jemu zawdzięczamy pierwsze opisy profilów utworów mezozoicznych i cechsztyńskich z rejonu Świdwina, Drawna, Lubienia, Łaniań, Mogilna, Gopła i innych. Jemu zawdzięczamy pierwsze syntetyczne ujęcie wglębnej budowy geologicznej perspektywicznych struktur rozpoznawanych pracami geologicznymi i wiertniczymi prowadzonymi przez przemysł naftowy na Niżu Polskim w latach 1955–1961.

W okresie kadencji profesora na stanowisku głównego geologa Poszukiwań Naftowych oraz Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego doprowadzono do odkrycia pierwszych złóż gazu ziemnego w utworach miocenijskich oraz złóż gazu i ropy naftowej w utworach mezozoicznych przedgórza Karpat.

Jego rozległej wiedzy i ogromnemu zaangażowaniu w zagadnienia geologii naftowej zawdzię-

fot. S. Matlik

czamy wybiecie się wówczas tej dyscypliny na jedną z czołowych pozycji wśród innych dyscyplin geologicznych w Polsce. W 1961 roku, po wyprawdzeniu polskiej geologii naftowej na szeroki szlak poszukiwań i rozwoju, profesor zrezygnował ze stanowiska dyrektora Departamentu Geologii w Centralnym Urzędzie Naftowym w Warszawie. Powodem rezygnacji było niezaakceptowanie przez ówczesnego Prezesa Centralnego Urzędu Naftowego zgłoszonej przez Tokarskiego kandydatury na swego zastępcę. W konsekwencji podtrzymywania rezygnacji, musiał też zrezygnować z dalszej pracy w przemyśle naftowym. Pozostał pracownikiem Akademii Górniczo-Hutniczej. W latach 1960–1962 był dziekanem Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH.

W 1962 roku profesor został skierowany do Afganistanu jako Główny Geolog Doradca Misji Pomocy Technicznej Organizacji Narodów Zjednoczonych i na tym stanowisku pracował do stycznia 1964 roku.

W 1965 roku otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. W 1969 roku, w wyniku zmian organizacyjnych w AGH, zlikwidowano Katedrę Złóż Ropy i Gazu. Profesor został zatrudniony w Zakładzie Tektoniki i Zdjęć Geologicznych Instytutu Geologii Regionalnej i Złóż Węgla Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego i pracował tam do końca 1970 roku. W grudniu 1970 roku został oddelegowany do Nigerii, gdzie uzyskał stanowisko profesora zwyczajnego w Departament of Geology Ahmadu Bello University w Zarii. Na stanowisku tym pracował do września 1977 roku. Wyszkolił tam 14 geologów oraz opublikował kilka prac naukowych. Lata 1978–1981 spędził w kraju pracując w Instytucie Geologii i Surowców Mineralnych AGH oraz kontynuując swoje ulubione prace kartograficzne w rejonie Folsza. Z dniem 1 czerwca 1982 roku profesor przeszedł na emeryturę. W latach 1982–1984 był nauczycielem akademickim na Uniwersytecie Lubumbashi w Zairze. Równocześnie prowadził tam szczegółowe prace kartograficzne zmierzające do określenia struktury geologicznej i warunków hydrogeologicznych kraju. Brał też udział w ekspertyzie terenowej –

fot. S. Matlik

Sala wykładowa im. prof. Adama Tokarskiego

W okresie kadencji profesora na stanowisku głównego geologa Poszukiwań Naftowych oraz Centralnego Zarządu Przemysłu Naftowego doprowadzono do odkrycia pierwszych złóż gazu ziemnego w utworach miocenijskich oraz złóż gazu i ropy naftowej w utworach mezozoicznych przedgórza Karpat.

PROF. DR ADAM TOKARSKI

Akademia w karykaturze [oprac. red. Wacław Różański, Ferdynand Szwagrzyk; karykatury z roku 1969 oprac. A. Wasilewski]. Kraków, 1969

poszukiwanie złóż naftowych w Kambodży. Po powrocie do kraju profesor nie przerwał działalności naukowo-badawczej.

Pracował intensywnie w terenie uzupełniając szczegółowe zdjęcia geologiczne rejonu Folusza, którym zajmował się od lat 40. XX wieku.

W rejonie tym pod koniec lat 40. doprowadził do odkrycia trzech złóż ropy naftowej (Folusz, Mrukowa, Osobnica), za co w 1952 roku otrzymał Nagrodę Państwową.

W 1985 roku doprowadził do odkrycia przez górnictwo naftowe czwartego złoża w tamtym rejonie – Wola Cieklińska. Od 1986 roku aktywnie uczestniczył w pracach Komisji Oceny Projektów i Zasobów Badań Geologicznych działającej w Warszawie przy Ministerstwie Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych.

Równie imponujący jest dorobek pedagogiczny profesora. Wykształcił ponad 180 geologów naftowych, którzy przez wiele lat stanowili trzon kadry geologicznej w Polskim Górnictwie Naftowym i Gazownictwie oraz 14 geologów terenowych w Nigerii. Opublikował około 120 prac naukowych w czasopiśmie polskich i zagranicznych, w tym dwie książki i jeden patent. Był też promotorem kilkunastu prac doktorskich. Niektórzy z Jego doktorantów zostali profesorami, m.in.: Roman Ney, Julian Sokołowski i Piotr Karnkowski.

Profesor dał się poznać również jako bardzo aktywny członek wielu organizacji zawodowych, politycznych i społecznych. Od 1947 roku był członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego, w latach 1946–1948 był sekretarzem Komitetu Zakładowego Polskiej Partii Robotniczej w Stacji Karpackiej Instytutu Geologicznego, a w latach 1959–1960 był sekretarzem Komitetu Zakładowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym AGH, do której należał od 1948 roku, Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego, Polskiego Towarzystwa Geodezyjnego, Polskiej Akademii Nauk i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. W latach 1954–1956 studiował w Wieczorowym Uniwersytecie Marksizmu-Leninizmu w Krakowie.

W uznaniu zasług odznaczony został Złotym Krzyżem Zastugi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, odznaką „Za zasługi dla rozwoju Województwa Zielonogórskiego”, Medalem 40-lecia PRL, po-

nadto otrzymał tytuł Generalny Dyrektor Górniczy III Stopnia, wyróżniany był przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Podstawowy obszar działalności profesora Adama Tokarskiego, od momentu ukończenia studiów, to terenowa praca geologiczna w dziedzinie rozpoznawania struktur dla celów poszukiwań złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wprowadzenie własnych metod tektoniki porównawczej, uwzględniających ścisły związek między rozpoznaniem powierzchniowym i wgłębny. Efektem ponad sześćdziesięciu lat aktywności zawodowej profesora Adama Tokarskiego jest odkrycie czterech złóż ropy naftowej w Karpatach, współudział w odkryciu wielu złóż gazu ziemnego i ropy naftowej na przedgórzu Karpat i monoklinie przedsudeckiej, współudział w odkryciu złóż miedzi nad Odrą, ocena warunków geologicznych dla zapór wodnych w Goczałkowicach i Tresnej oraz zapory na rzece Kubanii w Nigerii, pierwsza ocena szans odkrycia złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w Czadzie, opracowanie 6 raportów zawodowych dotyczących geologii złóż surowców mineralnych Afganistanu.

Profesor Adam Tokarski zmarł 17 września 1999 roku w Krakowie i pochowany został na cmentarzu Salwatorskim.

Dla uczczenia 80 urodzin profesora, wychowankowie i współpracownicy zorganizowali 23 stycznia 1992 roku uroczyste sympozjum, podczas którego dokonano szerokiej oceny jego dorobku naukowego, badawczego, kartograficznego, poszukiwawczego i dydaktycznego.

W 2011 roku informatyczna sala wykładowa nr 13 Wydziału Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska w Budynku Głównym AGH otrzymała imię profesora Adama Tokarskiego. Wiązało się to ze zbliżającą się setną rocznicą urodzin profesora. Z inicjatywy Towarzystwa Geosynoptyków „Geos” i wsparciu Wydziału GGIOŚ, firm Schlumberger i Halliburton oraz Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki” 2007–2013, podjęto działania mające na celu „informatyzację” sali wykładowej nr 13. Towarzystwo przyjęło koncepcję wizualizacji sali i w oparciu o projekt przeprowadzono remont tworząc miejsca ćwiczeniowo-wykładowe dla studentów.

W uroczystości nadania imienia nowo otwartej sali wzięli udział przedstawiciele władz AGH z prof. Tadeuszem Słomką – ówczesnym Prorektorem ds. Ogólnych na czele, władze wydziału, pracownicy i współpracownicy oraz rodzina profesora Adama Tokarskiego.

Profesor Adam Tokarski był człowiekiem wielkiej dobroci i prawości serca, zamiłowanym i wszechstronnym geologiem terenowym o nieprzeciętnej wyobraźni i pasji badawczej oraz niezwykle barwnym życiorysie naukowym.